

PHILIPPE ENGELS
DE CLAN REYNDERS

WWW.KRITAK.BE

Kritak maakt deel uit van Uitgeverij Lannoo nv

© 2021 Kennes Editions & Philippe Engels
Nederlandse vertaling © 2021 Uitgeverij Lannoo nv
& Marc De Neve – detekstologen.be

Vormgeving: Filip Coopman – tinxz.be

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

D/2021/45/534
ISBN 978 94 0148 121 2
NUR 600

PHILIPPE ENGELS

**DE
CLAN
Reynders**

KRITAK

INHOUD

PROLOOG	6
1. SCHUMANPLEIN.....	11
2. CONGRESPLEIN, BRUSSEL.....	23
3. AARLENSTRAAT, BRUSSEL	39
4. FRANKRIJKSTRAAT, BRUSSEL	59
5. RUE JEAN GOL, LUIK.....	67
6. WEZEMBEEK-OPPEM, DE BRUSSELSE RAND	81
7. AVENUE DES COMBATTANTS, OTTIGNIES.....	97
8. RUE DU FAUBOURG SAINT-HONORÉ, PARIJS	111
9. DE FRÉLAAN, BRUSSEL	139
10. BOULEVARD DU 30 JUIN, KINSHASA.....	161
11. RUE PARADIS, LUIK.....	185
12. RUE DE LOYERS, MOZET	199
13. PRINS VAN ORANJELAAN, BRUSSEL.....	209
EPILOOG — ONDERZOEKSSTEEG (DOODLOPEND), BELGIË	219
BEDANKINGEN	231

PROLOOG

Januari 2020. Didier Reynders is alleen in zijn grote bureau in het Berlaymontgebouw. Hij zit te dromen. Hij is net benoemd tot Europees Commissaris. Voor hem is het een opluchting en de bekroning van een lange politieke carrière. Lang en bewogen, vooral na Kazachgate. Vaak stond hij aan de rand van de afgrond, maar gevallen is hij nooit. Het politieke dier loopt naar het raam. Hij ziet de Wetstraat. Zijn kantoor bevindt zich op het nummer 200. Iets verder, op het nummer 16, is de ambtswoning van de eerste minister van België. Het centrum van de psychodrama's die zich afspelen in het complexe web van Belgische instellingen. Het Brusselse equivalent van het Parijse hôtel Matignon. Hij heeft gedroomd van de 16 ... Hij heeft er alles aan gedaan om eerste minister te worden. Tevergeefs. Te veel hindernissen, te veel vijanden, te veel gedoe. Aan de overkant bevindt zich de zetel van de Europese Raad, bezeten door Charles Michel. Ook zo'n Belg die aan de top staat. Ook een Franstalige liberaal, die altijd zijn rivaal is geweest.

Voor het gebouw ligt het Schumanplein, waar onafgebroken auto's aan- en afrijden. Een donkere auto trekt zijn aandacht. Een blauwe BMW, model 2014. Doet die auto commissaris Reynders misschien denken aan verkiezingscampagnes met twijfelachtige methoden? Aan die keren dat Jean-Claude, van oudsher zijn strijdmakker, spoorwegaanpakkers optrommelde om folders uit te delen met

zijn hoofd erop? Reclamedrukwerk dat door de Belgische spoorwegen werd rondgebracht? Onder zijn foto stond de slogan ‘Het is tijd voor gezond verstand.’ Een hoofd dat je uit duizenden zou herkennen, met op zijn voorhoofd die witte kuif die hij al op z’n dertigste had. De liberale kandidaat is niet echt een mooie jongen, maar hij is wel verdomd verleidelijk.

Aan de rotonde beneden ziet Didier Reynders een bankkantoor van BNP Paribas Fortis, herkenbaar aan het groene logo. Het is voor de gewezen minister van Financiën niet zo’n goede herinnering. Een financiële schokgolf had de grootste bank van het land onderuitgehaald. Jean-Claude was er toen ook, aan zijn zijde. Hij speelde de rol van discrete loopjongen, ging net voor de beursnotering werd ingetrokken nog snel naar het agentschap. En toen kwam de crash. Hij kijkt naar het ballet van de limousines aan de voet van het gebouw. Ambassadeurs, delegaties uit de hele wereld, lobbyisten, eurocraten die strak in het pak zitten, die er allemaal net eender uitzien. Denkt hij misschien aan de kwellingen van na 1999, toen zijn ministeriële carrière begon? Het ‘Berlaymonster’, een miljoenenput die hij zonder al te veel scrupules moest dichtten? En altijd weer moest die sluwe Jean-Claude de zaak rechtekken.

De politicus met de langste naoorlogse carrière heeft het allemaal meegemaakt: alle puinhopen, alle gekonkel, alle schandalen. Hij blijft onverstoorbaar, een man van roestvrij staal. In oktober 2019 werd hij door het Europese Parlement ondervraagd. Er werd in zijn verleden gegraven, er kwamen sporen naar boven van belangenconflicten, vriendjespolitiek en zelfs corruptie. Alles waar hij zijn socialistische tegenstanders van beschuldigde. Maar Reyn-

ders slaagde met twee vingers in z'n neus voor zijn ingangsexamen voor de Commissie. Op zijn gezicht verschijnt de glimlach die we al meer dan twintig jaar van hem kennen: een mengeling van ironie en cynisme. Denkt hij aan zijn Franse ambtgenote Sylvie Goulard, die tot grote woede van president Macron werd afgewezen? Het ging om futilliteiten, toch als je ze vergelijkt met de feiten waar hij van werd verdacht.

Didier Reynders haalde het, en een groot deel van de Belgische pers klapte in de handen. Misschien heeft Jean-Claude niet geapplaudisseerd. Want hoe moest het nu met hem, nu de duivelse tandem waar hij zolang deel van had uitgemaakt er niet meer was?

Dit boek vertelt over dat verbazingwekkende compagnonschap: een politieke leider die wordt beschouwd als één van de meest briljante van de laatste generaties, en een doodgewoon grijs mannetje met een onbreekbaar lef. Samen hebben ze met weinig transparante methoden een hele reeks duistere zaakjes geregeld. Ze hebben het voorgesteld alsof ze de Belgische staat dienden. Hebben ze ons een luchtspiegeling voorgeschoteld terwijl ze de staat verzwakten? De illusie van een onzichtbare hand. Alsof een aantal gekoesterde of met zorg uitgekozen bedrijven, die maar al te graag dankzij hen hun macht versterkten, het collectieve welzijn konden verbeteren.

HOOFDSTUK

1

SCHUMANPLEIN

“Hou je dat slakkengangetje nog lang aan?

*Ik heb je gezegd dat ik er op
de middag moet zijn.”*

“Ik rijd 180, dat ziet u toch.”

“Kan me niet schelen. Geef gas.”

In de dienstauto van 'Jean-Claude'

De dienstauto scheurt over de E411. Jean-Claude ligt op de achterbank te suffen. Hij hoeft zijn dossiers niet in te kijken. Hij heeft ze niet gelezen, maar kent ze wel uit het hoofd. Vooral de vastgoeddossiers. Hij duwt met zijn voet tegen de schouder van de chauffeur. Sneller. Nog sneller. Op deze maandag in februari 2007 is het programma zoals altijd boordevol: eerst het station van Namen, dan naar Brussel, het kantoor van de minister van Financiën, de hoofdzetel van de NMBS, snel even terug naar het kabinet van Reynders, een kleine omweg langs de Regie der Gebouwen, opnieuw aanlopen bij het kabinet, een discrete afspraak in het restaurant Bruneau. En dan ten slotte naar Luik, naar de spoorwegkathedraal die door de Spaanse architect Santiago Calatrava is ontworpen. Om 23 uur terug naar huis, waar de blauwe BMW vanmorgen om precies 7.15 uur in vliegende vaart was vertrokken. Morgen mag hij niet vergeten naar de bouwplaats van Berlaymont te gaan, en vooral ook naar het kantoor van André, zijn vriend die advocaat is.

Twee decennia lang waren de rollen goed verdeeld. Didier Reynders gaf de bevelen en Jean-Claude deed de boodschappen. In zijn door de staat betaalde auto heeft hij heel wat kilometers gereden, in volle vaart en vaak in het grootste geheim. Niets ging snel genoeg voor de liberale tweeling. Met het Berlaymontgebouw is Jean-Claude er, met de hulp van zijn maat André, in geslaagd één van zijn

eerste fantastische slagen te slaan. Het was buitengewoon. Niemand heeft er iets van gemerkt.

*****

Het Berlaymontgebouw aan het Schumanplein. De zetel van de Europese Commissie. Het is één van de bekendste gebouwen in de wereld. Het 'Berlaymonster' werd het jarenlang genoemd. De ministeriële carrière van Didier Reynders was nog maar net begonnen, toen de graafmachines ze bijna weer onderuithaalden. In dit kruisvormige gebouw van 240.000 vierkante meter en zestien verdiepingen namen in 1967 zo'n 3.000 Europese ambtenaren hun intrek. In die tijd wist België hoe het moest investeren. Om Europa op Belgische grond te verankeren, had het kleine koninkrijk een groot park van twee hectare aangekocht, in het hart van wat de Europese wijk zou worden, aan het eind van de Wetstraat waar 'ons' machtscentrum zich bevindt. De bouw begon in 1963 en verliep zonder grote problemen. Het was voor die tijd een revolutionair gebouw, waarvoor technische hoogstandjes nodig waren, met stalen bintbalken, balken van spanbeton en een centrale kern van gewapend beton.

Maar in 1991 werd in het 'symbool van Europa' asbest vastgesteld en brak het eerste schandaal los: wetenschappers hadden ontdekt dat er gevaar was voor kanker. Dat kwam door het asbest, dat tijdens de constructie op het skelet was aangebracht om het gebouw brandveilig te maken. Exit van de Europese ambtenaren die het gebouw huurden. Voor de Belgische regering van de christendemocraat Jean-Luc Dehaene was dit het begin van een kruisweg

die niet in één keer achter de rug zou zijn. Er was geen parlementaire onderzoekscommissie die tot de conclusie kon komen dat onze regering niet in staat was de complexe verbouwing te leiden, maar twee volksvertegenwoordigers probeerden te becijferen wat de reële kost voor de gemeenschap zou zijn. Volgens hun schattingen zou de initiële kost van 145 miljoen euro (in Belgische frank dan, want de euro was er nog niet) uiteindelijk opklimmen tot 1,5 miljard euro. Andere berekeningen hadden het over een 70-voud.

Alles draaide om een typische Belgische politieke constructie: de nv Berlaymont 2000. Dat was een bedrijf dat alleen in theorie naamloos was. 70% van de aandelen was in handen van de federale Regie der Gebouwen, en 30% van de banken. Aan het hoofd stonden gepolitiseerde bedrijfsleiders die voortdurend in conflict lagen met de Franse en Duitse bouwgianten die de herstellingen moesten uitvoeren. De staat wou het zo, de privéfirma's wilden het anders. Het resultaat? De werken die België uitvoerde om de Europese Commissie gerust te stellen sleepten vijftien jaar aan. Dat was bijna vier keer langer dan de bouw zelf.

In 1999 was de liberaal Didier Reynders aan de macht gekomen. Als minister van Financiën had hij de voogdij over de Regie der Gebouwen, de openbare instelling die alle vastgoed van de staat moet onderhouden. Hij probeerde in de eerste plaats de aantasting van de goede naam te vermijden, en verstikte het monster vervolgens op zijn manier. Met een intens cynisme.

In 2006 nemen Reynders en zijn expert Jean-Claude, die op de loonlijst van zijn kabinet staat, een duik in het water. In januari van dat jaar, een jaar voor de verkiezingen, vindt

een Kamerlid van de christendemocratische oppositie, Servais Verherstraeten, een bot om zijn tanden in te zetten. Hij eist dat het Rekenhof, het financiële controleorgaan ten dienste van de parlementariërs, duidelijkheid schept over de eindeloze herstellingswerken aan het Berlaymontgebouw¹. De minister belooft deze vorm van arbitrage al twee jaar lang. Maar achteraf gezien wordt duidelijk wat de echte politieke strategie van Didier Reynders was: op datzelfde moment wilde de Luikenaar het dossier op eigen initiatief afsluiten door de onderneming Berlaymont 2000 stilzwijgend te liquideren, nog voor haar taak ten einde was. Hij wil geen problemen meer. Reynders wil een discrete overeenkomst met de privébedrijven die de werken uitvoeren, wat het ook kost aan de staat. Hij wil dat er nooit meer wordt gesproken over deze kolossale mislukking.

Op 1 februari 2006 snoert Reynders zijn administratie de mond. Ze waren naar zijn gevoel wat te nieuwsgierig geworden. De Financiële Inspectie had de minister gevraagd waarom hij zo'n haast had om de nv Berlaymont 2000 te liquideren, aangezien het gebouw dat de Europese Commissie had ontruimd pas in de volgende herfst weer zou worden vrijgegeven voor zijn huurders. Een terechte vraag. Maar twee dagen na de brief van de Inspectie kwam het bijtende antwoord van de minister: bemoei u met uw eigen zaken.

Volgens het tijdschrift Knack van 3 mei 2006 'speelt Reynders dubbelspel.' Hij weet dat het Rekenhof geen juridische bevoegdheid heeft om de boekhouding van Berlaymont 2000 in te kijken. Hij manipuleert de oppositie door een onafhankelijk onderzoek aan te kondigen, dat er vervolgens nooit komt. Knack brengt aan het licht dat hij een politieke

beschermeling aan het hoofd van het Rekenhof plaatst, een bestuurder van ... Berlaymont 2000. Hij grendelt alles af en trekt zich niks aan van een mogelijk belangenconflict. Wie hem in zijn administratie tegenspreekt legt hij het zwijgen op door hem weg te promoveren. En dan gaat Reynders over tot de slotscène. Hij spoort de regering aan hem te volgen in een dubieuze transactie met het viertal ondernemers dat een conflict heeft met het beruchte Berlaymont 2000. Het ziet ernaar uit dat zij medeverantwoordelijk zijn voor de meerkosten, maar de Belgische staat ziet af van een vordering en verleent ze zelfs een schadevergoeding.

En dan slaat hij zijn slimste slag. Reynders zorgt ervoor dat er drie vereffenaars worden aangesteld die ervoor zorgen dat deze vennootschap met een catastrofaal passief in de koelkast wordt gestopt en dat de concessies aan de ondernemers worden vergeten. Knack voorspelt twee weken voor de aanstelling van een medestander dat 'de nv Berlaymont een bevriende curator zal hebben'¹. De spijker op de kop. Het wordt André Tossens, een advocaat die erg dicht staat bij de man in de schaduw van Didier Reynders, de beruchte Jean-Claude. Advocaat André Tossens neemt de leiding over de drie vereffenaars en wordt voorzitter.

Op 17 mei 2006 probeert de CD&V'er Servais Verherstraeten in de Kamer van Volksvertegenwoordigers een laatste keer tegenstand te bieden. Hij is daarin alleen. Hij stelt in een openbare zitting de geschreven vragen waarop Didier Reynders sinds het begin van het jaar heeft geweigerd te antwoorden, en hij voegt er een vraag aan toe: 'Hoe wordt

---

1 Knack, 3 mei 2006.

de onafhankelijkheid van de drie vereffenaars gegarandeerd? Wie heeft ze benoemd?’

Didier Reynders vliegt op. ‘Men probeert hier een rel te schoppen over de laatste elementen van dit dossier,’ zegt hij². En hij voegt eraan toe: ‘De onafhankelijkheid van de vereffenaars van de nv Berlaymont 2000 volgt uit de toepassing van de Vennootschapswet. Die vereffenaars zijn aangesteld in de algemene vergadering van 12 mei 2006 op basis van hun juridische, technische en financiële competentie en hun ervaring inzake de vereffening van bedrijven. De algemene vergadering heeft als leden van het college van vereffenaars de drie kandidaten aangesteld die een motivatiebrief hadden gestuurd naar het kabinet van de minister die bevoegd is voor de Regie der Gebouwen.’ Het is ongelooflijk: om deze winstgevende activiteit in de wacht te slepen, was het genoeg dat je een brief schreef naar het kabinet van Reynders.

*****

Het is Jean-Claude die de vereffenaar André Tossens in het zadel helpt. Hij wordt aangesteld zonder dat er een noemenswaardige oproep tot mededinging werd uitgeschreven voor dit project, dat zo lang liep dat het een winstgevende zaak werd. In 2007 en 2008 is de dienstauto van Jean-Claude een keer of zes naar het kantoor van Tossens gereden, in de Winston Churchillaan in Ukkel. De advo-

---

2 Integraal verslag van de vergadering van 17 mei 2006 van de Commissie Financiën in de Kamer.

caat werd aangesteld door de Belgische regering en haar ambitieuze minister van Financiën. Jean-Claude stuurt herhaaldelijk medewerkers om voor hem ‘enveloppen’ in ontvangst te nemen. Volgens één versie zat er geld in. In 2009 waren er wel minder van die geheime missies, maar ze gingen voort tot de zomer van 2012. Een andere bron geeft aan dat de persoonlijke chauffeur van André Tossens ‘enveloppen’ klaarmaakte en er contant geld instopte dat hij aan de bankklokken in de buurt ophaalde. Die uitwisselingen leidden aan twee kanten steeds meer tot ergernissen bij de geheime bodes. Dit is wat een medewerker van advocaat Tossens vertelt, als reactie op diens omstreden aanstelling in mei 2006:

“We hoorden de persoonlijke chauffeur van André Tossens vaak klagen. Hij snapte niet waarom hij zo ineens hetzelfde ritueel steeds maar weer moest herhalen. Op kantoor begonnen ze te roddelen. Het was in de periode dat we waren aangesteld als vereffenaars van het bedrijf Berlaymont 2000.”

“André was een netwerker. Hij werkte voor verschillende openbare organisaties en hij trok met zijn maat Jean-Claude naar Parijs, om antiquairs te bezoeken en kunstwerken op te halen.”

“Berlaymont was voor ons kantoor een megadossier. Het ging om een grote instroom van geld. Niemand heeft ooit precies kunnen vaststellen hoeveel geld André Tossens op deze manier heeft binnengerijfd. Ik herinner me dat de medewerkers een antwoord klaar moesten hebben voor als iemand met de kritiek kwam dat we geen enkele echte ervaring hadden in deze materie.”

Streek Jean-Claude commissies op omdat hij André geholpen had een heel mooi contract in de wacht te slepen?

Die goede oude gewoonte van de enveloppen ... Jean-Claude is altijd al old school geweest. Geen pc, geen tablet, geen smartphone. Hij laat zijn e-mails afdrukken, alsof het met de post verstuurde brieven zijn. De scène in de gevangenis van Doornik is in dit verband veelzeggend. Op 4 maart 2008 wordt een nieuwe vleugel van de strafinrichting ingewijd. Er zijn magistraten aanwezig, en lokale verkozenen. Jean-Claude arriveert op het laatste nippertje. Hij vertegenwoordigt Didier Reynders, 'zijn' minister. Zijn persoonlijke chauffeur maakt de kofferbak van de BMW open. Hij sluit de draagbare printer aan om de mails af te drukken van die ochtend, die Jean-Claude nog niet heeft kunnen lezen. De baas heeft de hele rit geslapen.

“Alstublieft, meneer.”

“Wat is dat?” (Het papier is in de hoek beschadigd, omdat het om een rolprinter gaat.)

“Dat zijn de mails, meneer. Alles is er.”

“De originelen! Ik wil de originelen zien. Keer terug naar Brussel!” gooit Jean-Claude eruit.

De gasten die wel eens vaker op inwijdingen van de Regie der Gebouwen komen, zien in hoe belachelijk de situatie is. Voor Jean-Claude is een mail zoals een fax. Dat is niet origineel. En dus gaat de chauffeur de papieren fotokopieren in een winkel in de buurt. Hij komt terug met een spottende lach om de lippen, de netjes gladgestreken mails in de hand. Hij geeft ze aan zijn baas en merkt om hem heen dat de gasten reageren met een lachje. Iemand uit